

Боби Бадаревски

Doreen Kimura, "Sex and Cognition"

Cambridge, Mass: A Bradford Book, MIT Press, 1999, paperback edition MIT Press, 2000

Книгата „Пол и Когниција“ од Дорин Кимура, се вбројува во оние наслови кои претставуваат обид за едно интердисциплинарно истражување на когнитивните капацитети и биолошката структура на човекот.

Авторката на книгата Дорин Кимура е канадски истражувач, каде што работи како професор на „Department of Psychology Simon Fraser University“. Нејзиниот примарен истражувачки интерес – биолошките влијанија на човечките когнитивни и моторни способности – резултираа со две објавени книги: *Neuromotor mechanisms in human communication*, New York: Oxford University Press, 1993, и *Sex and Cognition*, Cambridge, Mass: A Bradford Book, MIT Press, 1999, која MIT Press ја вклучи во изборот книги во рамките на нивниот проект од областа на когнитивната наука – Cog Net. „Пол и Когниција“ е книга во која отсутствуваат јунаците од постструктуралистичкиот дискурс како што се Батлер, Лакан, Жижек. Нејзината содржина експликативно и стилски припаѓа на една сосема друга парадигма на истражување, позната како когнитивна наука (Cognitive Science).

Уште во уводот, откако ќе ја претстави темата на книгата – половите разлики во когницијата – Кимура ја разгледува оправданоста од испитување на когницијата во биолошки рамки, наспроти социолошкиот дискурс, односно, дискурсот на хуманитарните науки. Според Кимура, биолошките одлики како фактори и причинители во диференцијацијата

Bobi Badarevski

Doreen Kimura, "Sex and Cognition"

Cambridge, Mass: A Bradford Book, MIT Press, 1999, paperback edition MIT Press, 2000

Libri „Seksi dhe Kognicioni“ nga Dorin Kimura, llogaritet ndër Lata tituj të cilët paraqesin orvatje për një hulumtim interdisiplinar të kapaciteteve kognitive dhe strukturës biologjike të njeriut. Autorja e këtij libri Dorin Kimura është hulumtuuese kanadeze. Ajo punon si profesoreshë në Kanadë në „Department of Psychologists Simon Fraser University“. Interesimi i saj parësor për hulumtim – ndikimet biologjike të aftësive kognitive dhe motorike të njeriut – rezultuan me dy libra të botuar: *Neuromotor mechanism in human communication*, New York: Oxford University Press, 1999, të cilën MIT Press e inkuadroi në zgjedhjen e librave në kuadër të projektit të tyre në lëmin e shkencës kognitive – Cog. Net. „Seksi dhe Kognicioni“ është një libër në të cilin mungojnë personazhet nga diskursi poststrukturalistik siç janë Butler-i, Lacan-i, Zizek-u. Përmbajtja e tij në mënyrë eksplikative dhe stilistike i takon një paradigme krejtësisht tjetër kërkimore, të njohur si shkencë kognitive (Cognitive Science).

Që në hyrje të librit, pasi e parashtron temën e librit – ndryshimet në seks në kognicion – Kimura e shqyrton arsyeshmërinë për hulumtimin e kognicionit në korniza biologjike, përballë diskursit sociologjik, përkatësisht diskursit të shkencave humanitare. Sipas Kimurës veçuritë biologjike si faktorë dhe shkaktarë në diferencionin e aftësive kognitive të seksit nuk duhet të jenë

на когнитивните способности кај половите, не треба да бидат исклучени од истражувачките потфати само заради догмата за еднаквоста меѓу луѓето.

Идеологијата за еднаквоста, според Кимура, неоправдано го изедначува концептот „секој човек е еднакво создаден“ како концепт на еднаквост пред законот со тврдењето „сите луѓе, фактички, се исти“. Оваа идеологија, во теоријата се комбинира со екстерналистичката позиција во социолошките теории дека, всушност, екстерните фактори (политичкиот систем, културната традиција и др.) се одлучувачки во профилирањето на когнитивните капацитети кај половите. Екстремната форма на ваквата позиција е дека биолошките објаснувања на таквата разлика не се можни сè додека не се постават сите плаузабилни социјални експланаторни механизми.

Спротивно на таквите стојалишта, истражувачкиот проект на Кимура се потпира на интерналистичките и биологистичките теоретски парадигми, фокусирајќи се на хормонските и мозочните процеси кои ги обликуваат половите разлики во когницијата. Сепак, и покрај богатиот емпириски материјал, таа признава дека не постои концизно и систематско објаснување на експерименталните наоди.

Во секој случај, „Пол и Когниција“ е четиво кое претставува неодминлива скала во воведот на истражувањата за родовите разлики во рамките на когнитивната наука.

тë përjashtuar nga ndërmarrjet hulumtuese vetëm për shkak të dogmës për barabarësi midis njerëzve.

Ideologjia për barabarësi, sipas Kimurës, në mënyrë të paarsyetueshme e barazon konceptin “çdo njeri është krijuar i barabartë” si koncept i barabarësisë para ligjit me pohimin “të gjithë njerëzit, faktikisht, janë të njejtë”. Kjo ideologji, në teori kombinohet me pozicionin eksternalist në teoritë sociologjike se në të vërtetë faktorët eksterne (sistemi politik, tradita kulturore etj.) janë vendimtarë në profilimin e kapaciteteve kognitive të sekset. Forma ekstreme e një pozite të këtij lloji është se sqarimet biologjike të një ndryshimi të tillë, nuk janë të mundshme përderisa nuk shtrohen të gjitha mekanizmat plauzabile sociale eksplanatore.

Përkundër qëndrimeve të tilla, projekti hulumtues i Kimurës mbështetet në paradigmat teorike, internalistike dhe biologjistike, duke u fokusuar te proceset hormonale dhe ato të trurit të cilat i formësojnë ndryshimet e sekseve në kognicion. Megjithatë edhe krahas materialit të pasur empirik, ajo pranon se nuk ka sqarim konciz dhe sistematik rreth konstatimeve eksperimentale.

Sidoqoftë, “Seksi dhe kognicioni” është një tekst që paraqet një shkallë që s’kapërcehet dot në hyrje të hulumtimeve për dallimet e gjinive në suazat e shkencës kognitive.

Përkthim: Lindita Ahmeti